

Анотація

Янчишин А. М. Структура, мотивація та функціонування товаронімів (на матеріалі власних назв телевізорів вітчизняного виробництва).

Стаття присвячена вивченню власних назв телевізорів вітчизняного виробництва. Відеоніми утворюються за своїми законами, здебільшого на основі асоціацій, місця утворення та символічних характеристик. Цікавим є те, що відсутні посесивні, патронімічні та квалітативні відношення у творенні таких власних назв.

Ключові слова: відеонім, власна назва, мотивація, онім, прагматонім, товаронім.

Аннотация

Янчишин А. Н. Структура, мотивация и функционирование товаронимов (на материале названий телевизоров отечественного производства).

Статья посвящена изучению названий телевизоров отечественного производства. Видеонимы образуются по своим законам, в большинстве – на основе ассоциаций, места производства и символических характеристик. Интересно, что отсутствуют посессивные, патронимические и квалитативные отношения в создании таких названий.

Ключевые слова: видеоним, имя собственное, мотивация, оним, прагматоним, товароним.

Summary

Yanchyshyn A. N. Organization, functioning and motivation proper names of industrial products (based on national television sets).

This article is devoted to the study of proper names television sets national production. The names television sets formed by own laws There are association, locative and symbolic characteristics. The names television sets does not formed by possessive, patronymic and kвалitative relations.

Key words: motivation, onym, proper name, prahmatonym tovaronim, videonym.

УДК: 811.161.2:81'373.21

Янчишина Я. В.

Хмельницький національний університет

МІКРОТОПОНІМИ ШТУЧНОГО ТА ПРИРОДНОГО ПОХОДЖЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ

Визначення ролі людської свідомості у творенні дійсності є одним із найважливіших напрямів методології сучасної науки, що становить актуальний аспект лінгвістичних досліджень.

У власних назвах дрібних географічних об'єктів відображається система людських знань про навколишнє середовище, які беруть участь у формуванні світогляду людини, а мікротопоніми, крім того, фіксують і відбивають буття у свідомості людини, оскільки вони виникли як назви-орієнтири. Це і є основою для того, аби вважати мікротопонімію як складне системне мовне утворення, що утворилося як наслідок діяльності людського розуму однієї людини або певної групи людей.

Досліджуючи формування явища як філософської категорії, тобто мікротопоніма як об'єкта буття, можна дослідити і виявити суть походження будь-якої назви. У своїх роботах М. Хайдегер виділяв кілька аспектів творення назви, зокрема і власної, до яких відносив: присутність самого явища, сприймання та йменування. Від сприйнятого об'єкта та власне номінатора і буде залежати назва, тобто це двосторонній процес [7, с. 134–135].

Ставлячи людину в ролі творця, що формує лексичну систему мови, ми можемо чітко усвідомити проблему розрізнення штучної і природної номінації як складників творення власної назви. Узагалі ж визначення понять „штучної” і „природної” номінацій досить складне і неоднозначне, що базується на прямо протилежних поняттях.

Вперше риси природної номінації описав у своїй статті „Топономастика и современность” А. К. Матвеев. Серед них – „обов’язкова апробація народним досвідом” та „колективність номінації з точки зору завтрашнього дня” [2, с. 5]. У подальшому над цими питаннями працювали Н. Д. Голев, М. В. Голомідова, В. В. Копчева, Н. П. Ульянова. Зокрема, Н. П. Ульянова стверджувала, що безпосередньо „керування апробацією” є одним із показників штучної номінації [6, с. 21]. Отже, будь-яка назва має пройти випробування на час, і лише загальноприйнятий онім з точки зору природної номінації буде функціонувати в подальшому, чого не можна сказати про штучну номінацію, в якій випробування просто відсутнє.

Власні назви дрібних географічних об’єктів штучного і природного походження є досить різні за своєю сутністю, що проявляється в етапах та характері назвотворення.

Мікротопоніми природного походження за своєю природою вважаються первинними, оскільки вони виникають у підсвідомості конкретної людини як особистості, що можуть проявлятися у колективі.

Однією із характерних ознак мікротопонімії природної номінації є назвотворення у процесі мови конкретної людини [1, с. 6]. Тобто, назва певного об’єкта утворюється у процесі мовлення певної людини та беззаперечно сприймається іншою для її функціонування у просторі без певної мети.

Під час надання назви певному об’єкту номінатор насамперед відображає своє бачення предмету. Як зазначає В. Н. Нікітевич, „мовна номінація може бути представлена як пошук найбільш точного слова або еквівалента, тобто смислового слова, що супроводжується певними обставинами номінативної діяльності” [3, с. 124].

Здебільшого будь-який онім, особливо природного походження, за законами топоніміки має свою мотивацію. Людина, яка буде використовувати певну назву, повинна сама пояснити походження оніма, в основі якого лежить якнайточніший опис об’єкта, що називається. Ця характеристика може розглядатися як екстралінгвальна (яка не має прямого зв’язку з лінгвістичними обставинами творення оніма), мотиваційна (що ґрунтується на мотивах, які сприяли виникненню саме такого найменування, а не іншого), каузальна (що дозволяє з’ясувати причинові відношення між суб’єктивною та об’єктивною дійсністю, тобто між назвою і реаліями довкілля) [5, с. 206].

Крім того, як зазначає Н. М. Голомідова, „номінативна одиниця повинна функціонувати у багаторазовому її використанні” [1, с. 7].

Власні назви дрібних географічних об’єктів природного походження – це назви, які пройшли випробування часом та сприймаються всіма користувачами на належному рівні, вони є найбільш наближеними до розмовної мови і не фіксовані у будь-яких письмових джерелах.

Стосовно мікротопонімів штучного походження, то потрібно зауважити, що в ролі номінатора виступає певна група людей або колектив, уповноважений на це (безпосередньо у містах у більшості випадків – це місцева топонімічна комісія). Оніми цієї групи досить відрізняються своєю внутрішньою формою, на яку впливають певні чинники.

Безпосередньо у назвотворенні об’єкта бере участь певний колектив, тобто це є назва, яка відшліфовується у свідомості кожної людини як члена колективу або групи людей. Назва штучного походження характеризується не відображенням найпритаманніших рис певному об’єкту, як у назвах природного походження, а є вигаданою.

Будь-яка назва штучного походження утворюється безконтрольним способом стосовно простого слухача як носія певних ознак місцевого характеру. Тобто назва, що утворилася, має

сприйнятися людиною для передачі і використання її у своїх цілях. Мікротопонім, утворений у такий спосіб, нав'язаний місцевому населенню.

Як зазначає М. О. Сумцов, для того, аби досліджувати, а також і створювати мікротопоніми, потрібна людина, яка добре знає певну територію, якій притаманний менталітет людей, які проживають на цій території, тобто ця людина повинна бути близькою як для території, так і для людей, які проживають на ній [4, с. 118]. Отже, внутрішні характеристики мають переважати у творенні власних назвах, однак при творенні мікротопонімії штучної номінації неодноразово можна спостерігати впливи так званих зовнішніх факторів (моди, інших мов тощо).

Під час номінації об'єкта, що утворюється внаслідок спільної роботи колективу, здійснюється вибір назви, що проявляється у кількох варіантах. Кожна людина як особистість, носій певних етнічних та соціальних особливостей на власному досвіді утворює назву. Під час спільної роботи колективу пропонуються різні варіанти, які відшліфовуються і коректуються. В основному назва, яка пропонувалася, суттєво відрізняється від первинної номінації.

Особливістю назв штучної номінації є те, що назви цієї структури свідомо утворюються для того, аби письмово фіксуватися. Мікротопоніми, що письмово фіксуються, підлягають всім законам сучасної української літературної мови, зокрема правопису. Згідно з ознаками літературної мови, мікротопонім повинен керуватися унормованістю, стандартизацією, наддіалектністю, поліфункціональністю, стилістичною диференціацією, наявністю усної і писемної форм вираження. Однак деякі з ознак літературної мови досить обмежують „живі назви”, що мають важливу інформацію для різних наук.

Таким чином, штучна номінація – свідомий і цілеспрямований номінативний акт, що орієнтується на апіорну узуалізацію утворення номінативної одиниці [1, с. 6].

В цілому можна відзначити, що назви природної і штучної номінації утворюються за своїми законами, індивідуальними і потрібними для розвитку мікротопоніміки. Назви дрібних географічних об'єктів – це найнижчий ярус топонімної ієрархії, який водночас найближчий до живої мови.

Мікротопоніми природної і штучної номінації відповідно до зазначених характеристик притаманні як сільській, так і міській місцевості, але у різних проявах. На основі цих різних за своєю будовою територіях можна відзначити, що мікротопоніми сільської місцевості частіше утворюються природним способом номінації, оскільки їх денотати більш досліджені, тому що людина має більше повноважень, частіше виступає як творець. Натомість люди у великих містах розселені на більшій території, часто незнайомі, і тому для орієнтації у просторі їм просто необхідні окремі органи державного устрою, які будуть уповноважені вирішувати такі питання.

Отже, можна зробити висновок, що назви природної та штучної номінації – це способи словотворення власних назв дрібних географічних об'єктів, які утворилися внаслідок особливих законів топонімної науки.

Список використаної літератури

1. Голомидова М. В. Некоторые теоретические вопросы искусственной топонимической номинации / М. В. Голомидова // Номинация в ономастике. – Свердловск, 1991. – С. 5–13.
2. Матвеев А. К. Топономастика и современность / А. К. Матвеев // Вопросы ономастики. – Свердловск, 1974. – С. 4–11.
3. Никитевич В. М. Основы номинативной деривации / В. М. Никитевич. – Минск: Высшая школа, 1985. – 158 с.
4. Сумцов Н. О. Малорусская географическая номенклатура / Н. О. Сумцов // Киевская Старина. – Т. XV. – К.: Тип. А. Давиденко, 1886. – С. 489.

5. Торчинський М. М. Лексико-семантична структура назв поселень Південно-Західного Поділля / М. М. Торчинський // Студії з ономастики та етимології. 2002. – К.: Київ, 2002. – С. 206–215.

6. Ульянова Н. П. Соотношение стихийных факторов и сознательного регулирования в механизмах языковой номинации: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 – русский язык / Н. П. Ульянова. – М., 1983. – 26 с.

7. Хайдеггер М. Разговор на проселочной дороге / М. Хайдеггер. – М.: Высшая школа, 1991. – 192 с.

Анотація

Янчишина Я. В. Мікротопоніми штучного та природного походження в сучасній українській літературній мові.

Стаття присвячена вивченню власних назв дрібних географічних об'єктів штучного та природного походження. Визначено та описано закономірності, особливості і типи номінації мікрооб'єктів цих структур.

Ключові слова: мікротопонім, мотивація, номінатор, онім, природна номінація, штучна номінація.

Аннотация

Янчишина Я. В. Микротопонимы искусственного и естественного происхождения в современном украинском литературном языке.

Статья посвящена изучению названий географических объектов искусственного и естественного происхождения. Определены и описаны закономерности, особенности и типы номинации микрообъектов этих структур.

Ключевые слова: естественная номинация искусственная номинация микротопоним, мотивация, номинатор, оним.

Summary

Yanchyshyna Y. V. Microtoponyms of artificial and natural derivation in the modern Ukrainian literary language.

This article is devoted to the study of proper names geographic areas. They are small synthetic and natural origin. The nomination this structures are identifies, describes and characteristics.

Key words: artificial nomination, microtoponyms, motivation, natural nomination nominator, onyms.

Saszko Irena

Chmielnicki Uniwersytet Narodowy

ROLA JĘZYKOWEGO OBRAZU ŚWIATA W PRZEKŁAZIE TEKSTÓW POETYCKICH

Pojęcie językowego obrazu świata jest zagadnieniem dość obszernym i wywołuje różnego rodzaju dyskusje w kołach językoznawczych. Jolanta Mackiewicz odróżnia pojęcie obrazu świata od językowego obrazu świata, twierdząc, iż pierwszy „jawi się jednocześnie jako opis świata dokonywany z pewnego punktu widzenia i jako model świata, regulujący ludzkie zachowania”, drugi natomiast „jest tylko częścią tak rozumianego obrazu świata o dość specyficznym statusie. Jest to sposób, w jaki wniesiona zostaje do języka doświadczona, przeżyta i wyobrażona przez wspólnotę komunikatywną rzeczywistość” [1, s. 193–194]. Zgodnie z myślą Renaty Grzegorzczkowej, JOS to „struktura pojęciowa, charakterystyczna dla każdego języka, za pomocą której mówiący tym językiem ujmują (klasyfikują, interpretują) świat [2, s. 45]. Składa